

Sygn. akt I CSK 2462/22

POSTANOWIENIE

Dnia 22 września 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z wniosku J. B.
z udziałem E. B., K. B.
i J. P.
o stwierdzenie nabycia spadku,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 22 września 2022 r.,
na skutek skargi kasacyjnej uczestnika postępowania E. B.
od postanowienia Sądu Okręgowego w Białymstoku
z dnia 10 września 2021 r., sygn. akt II Ca 383/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. stwierdza, że wnioskodawczyni i uczestnicy ponoszą koszty postępowania kasacyjnego związane ze swoim udziałem w sprawie.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną uczestnika E. B. od postanowienia Sądu Okręgowego w Białymstoku z dnia 10 września 2021 r., sygn. akt II Ca 383/21 Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność

postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Sądy obu instancji stwierdziły, po zakwestionowaniu ważności testamentu ustnego z dnia 18 stycznia 2020 r., nabycie spadku po B. B. zmarłej dnia [...] 2020r. w oparciu o ustawowy porządek dziedziczenia. Sąd pierwszej instancji wskazał, że świadkami tego testamentu były osoby, które nie mogły być nimi (art. 957 § 2 k.c.). Sąd odwoławczy podzielając to stanowisko uzupełnił podstawę prawną rozstrzygnięcia o ocenę okoliczności, które uzasadniały przyjęcie, że bez nieważnego postanowienia o powołaniu do spadku uczestnika E. B., spadkodawczyni nie sporządziłaby testamentu o takiej treści. W sytuacji bowiem, gdy wolą spadkodawczyni było powołanie do spadku jej męża E. B. (świadkiem testamentu ustnego była jedna z córek oraz zięć), to potraktowanie zawartego w tym testamencie wydziedziczenia córek, jako w tym zakresie testamentu negatywnego, skutkowałoby dojściem do spadku dzieci córek, a to nie było zgodne

z wolą spadkodawczyni, gdyż mąż spadkodawczyni dziedziczyłby z ustawy z dziećmi córek spadkodawczyni i spadkobiercy ci byliby też obciążeni zapisem na rzecz brata spadkodawczyni (w testamencie spadkodawczyni prawie do całego spadku powołała męża, a na rzecz brata przeznaczyła przysługujący jej spadek po rodzicach w O. przy ul. [...]) ; w kwestii wartości przysporzeń Sąd odwoławczy powołał się za Sądem Rejonowym na oświadczenia zainteresowanych k. 77/2). Ponadto Sąd drugiej instancji uznał, że spornego testamentu ustnego nie można uznać za ważny z uwagi na brak spełnienia przesłanek z art. 952 § 1 k.c. i dotyczy to zarówno przesłanki obawy rychłej śmierci, jak i przesłanki wystąpienia szczególnych okoliczności uniemożliwiających lub bardzo utrudniających zachowanie zwykłej formy testamentu.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Przesłanka ta nie została jednak spełniona.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt. 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Oczywistą zasadność skargi kasacyjnej skarżący wywodzi z zakresu i wagi naruszeń prawa materialnego przez Sąd odwoławczy, a także z naruszenia poczucia sprawiedliwości społecznej. Podkreślił, że ustawodawca w żadnym miejscu nie nakazuje traktować wartości majątku spadkowego jako przesłanki przesądzającej o jego nieważności. W konsekwencji Sąd Okręgowy uznał testament spadkodawczyni za nieważny w oparciu o nieistniejące przesłanki ustawowe. Ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego nie wynika, że bez postanowień o przysporzeniu na rzecz męża spadkodawczyni nie sporządziłaby wcale testamentu, tj. nie sformułowałaby testamentu negatywnego na rzecz córek, jak również nie uczyniłaby zapisu na rzecz brata. W ocenie skarżącego przy wykładni art. 952 § 1 k.c. (przesłanek testamentu ustnego) Sąd Okręgowy dopuścił się rażącego naruszenia prawa materialnego.

Przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej nie może ograniczać się do ich ogólnikowego powołania czy przytoczenia (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2000 r., V CKN 1780/00, OSNC 2001, nr 3, poz. 52). Sąd Najwyższy nie ma obowiązku zastępowania skarżącego i poszukiwania argumentów przemawiających za przyjęciem skargi kasacyjnej do rozpoznania (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2007 r., I UZ 47/06, OSNP 2008, nr 7-8, poz. 118). Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania stanowi jej element samodzielny - wyodrębniony w oddzielnej jednostce normatywnej i nie może być utożsamiany z innymi wymogami formalnymi skargi kasacyjnej, w tym jej podstawami i ich uzasadnieniem (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2008 r., II UZ 18/08, nie publ., z dnia 10 marca 2016 r., II CSK 10/16, nie publ., z dnia 8 stycznia 2019 r., IV CSK 243/18, nie publ.).

Skarżący w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania poza ogólnym stwierdzeniem nie wykazuje, że stanowisko Sądu odwoławczego w kwestii braku spełnienia przesłanek do sporządzenia testamentu ustnego, jest oczywiście nieprawidłowe w przedstawionym wyżej rozumieniu przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Z kolei lektura uzasadnienia zaskarżonego postanowienia - w zakresie oceny, że spadkodawczyni bez nieważnego postanowienia o ustanowieniu skarżącego spadkobiercą

testamentowym nie sporządziłaby testamentu zawierającego tylko wydziedziczenie córek, gdyż wówczas doszłoby do dziedziczenia ustawowego, a w miejsce wydziedziczonych córek jako spadkobiercy ustawowi, w zakresie ich udziałów z ustawy weszłyby ich dzieci - nie jawi się również jako oczywiście nieprawidłowa, w kontekście orzecznictwa Sądu Najwyższego (np. uchwała z dnia 3 grudnia 2015 r., III CZP 85/15) oraz tego, że byłoby to dla skarżącego mniej korzystne, aniżeli w sytuacji, gdyby postanowienie o jego powołaniu było ważne. Przekonanie Sądów obu instancji, iż wolą spadkodawczyni było ustanowienie męża spadkobiercą a nie zapisobiorcą wynikało z porównania wartości składników majątkowych przeznaczonych jemu i bratu, która to wartość została podana zgodnie przez zainteresowanych (k. 77/2).

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego orzekł na podstawie art. 520 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c.

[as]